

УДК 801.631.5:398.8:7.041](100)
DOI <https://doi.org/10.15407/nz2019.05.1205>

ГІПЕРБОЛІЗАЦІЯ У ПОЕТИЧНІЙ КАЛЕНДАРНО-ОБРЯДОВІЙ КАРТИНІ СВІТУ

Галина КОВАЛЬ

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-2998-2357>

кандидат філологічних наук,
старший науковий співробітник,
Інститут народознавства НАН України,
відділ фольклористики,
проспект Свободи, 15, 79000, м. Львів, Україна
e-mail: galyna.kov@gmail.com

Розкривається поетичний засіб — гіпербола (перебільшення), який допомагає яскравіше возвеличити ліричного героя, показати силу почуттів і глибину емоцій. Зазначений художній троп характерний переважно для ліро-епічного фольклору (описи зовнішності героїв, їхньої сили, подвигів), поширений він і в календарно-обрядовій пісенності для змалювання особливостей портрета, дій людини, поведінки чи процесів, пов'язаних з її діяльністю. *Тема дослідження актуальна*, оскільки гіпербола спрямована на увиразнення художнього зображення та виявлення емоційно-естетичного ставлення до нього.

Гіперболізуються не лише особи, а й предмети, що оточують їх чи належать їм, а також усе довкілля. Фольклор — це мистецтво слова, тому, звичайно, емоції відіграють важливу роль, тим більше, що календарно-обрядові пісні спрямовані до людей та їх возвеличення, ідеалізації. *Мета роботи* — представити художнє перебільшення, яке переносить людину у сферу омріяного, фантастичного ідеалу. Створюючи такий світ образів і понять за допомогою гіперболи, народна пісня виходить за межі реального світу, представляє бажане.

Об'єкт вивчення — обрядові пісні, в яких відбита ментальна сутність людини. Для українців — це заможний господар, працьовита господиня, відважний юнак-син, вродлива та розумна дівчина-дочка. Саме в цих образах закріплені коди національного мислення, розкриттю яких сприяє художній засіб, що полягає в перебільшенні характерних властивостей, ознак якогось предмета, явища, дії з метою їх увиразнення, а також вираження емоційно-естетичного ставлення до них.

Ключові слова: гіпербола, перебільшення, художній засіб, календарно-обрядові пісні.

Halyna KOVAL

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-2998-2357>

candidate of Philological Sciences (PhD),
Senior Researcher at Folklore Department,
Institute of Ethnography of National
Academy of Sciences of Ukraine,
15, Svobody Avenue, 79000, Lviv, Ukraine
e-mail: galyna.kov@gmail.com

HYPERBOLIZATION IN A POETIC CALENDAR- RITUAL PICTURE OF THE WORLD

The article reveals a poetic tool — hyperbole (exaggeration), which helps to magnify the lyrical hero brighter in order to demonstrate the power of feelings and the depth of emotions. The aforementioned artistic path is more common for lyric-epic folklore (descriptions of the heroes' appearance, their power, feats), it is also widespread in calendar and ritual songs for depicting features of a portrait, human actions, behavior or processes related to human's activities. Hyperbole as a certain convention is aimed to express the artistic image and reveal the emotional-aesthetic attitude to it.

Not only persons but also objects surrounding them or belonging to them, as well as all the environment are hyperbolized. Since folklore is the art of words, emotions are important indeed, especially since calendar-ritual songs are directed towards people for the purpose of their exaltation and idealization. Exaggeration concerns especially the owner, the mistress, the guy, the girl who is primarily depicted in Christmas carols.

Hyperbolized in a poetic calendar-ritual senses of happiness and well-being are far from reality, it transports a person into the sphere of a dreamy, fantastic ideal, but they are still realistic in their basis. Their realism is traced in the fact that they consider the daily problems of life, express the agricultural worldview, ethical and aesthetic preferences of the peasants, glorify the man of work with his everyday thoughts and interests, his earthly desires and dreams, sincere feelings and emotions. Creating such a world of images and concepts with the help of hyperbole, folk song goes beyond the real world, represents the desirable objects. In Christmas carols and carol of the bells the perfect and even ideal future is depicted; heroes, as the bearers of tradition are poeticized and become perfect.

The ritual songs reflect the mental essence of man. It is a wealthy master, a hard-working hostess, a brave young son, a pretty and smart girl, daughter for Ukrainians. In these images the codes of national thinking are enshrined, the disclosure of which is facilitated by an artistic tool, such as exaggeration of characteristic properties, signs of a certain object, phenomenon, actions for the purpose of their expression, as well as the expression of emotional-aesthetic attitude to them.

Keywords: hyperbole, exaggeration, artistic tool, calendar-ritual songs.

Вступ. Календарно-обрядовий фольклор підпорядкований головній меті — прославленню та піднесенню особи, до якої спрямований народний твір. Яскравіше возвеличити ліричного героя, показати силу почуттів і глибину емоцій допомагає перебільшення. Його дослідженням вчені займалися ще з давніх часів. Гіпербола може переплітатися з іншими тропами, додаючи їм відповідного забарвлення, зокрема порівняння, метафори, символи. Таку гіперболу називають синтетичною, оскільки вона виникає на основі синтезу двох мислинневих операцій — гіперболізації, метафоризації, метонімізації чи порівняння. В її основі міститься зазвичай художнє перебільшення. Така семантика закріплена у словниках та енциклопедіях [1, с. 424]. Ще О. Потебня зауважив, що гіпербола є результатом деякого «оп'яніння почуттям», що заважає бачити речі в їхніх справжніх розмірах [2, с. 136]. Зазначений художній троп характерний переважно для ліро-епічного фольклору (описи зовнішності героїв, їхньої сили, подвигів), однак трапляється і в календарно-обрядовій пісенності для змалювання особливостей портрета, дій людини, поведінки чи процесів, пов'язаних з її діяльністю. Як певна умовність гіпербола спрямована на увиразнення художнього зображення та виявлення емоційно-естетичного ставлення до нього.

Основна частина. Гіперболізуються не лише особи, а й предмети, що оточують їх чи належать їм, а також усе довкілля. Оскільки фольклор — це мистецтво слова, то, звичайно, емоції відіграють важливу роль, тим більше, що календарно-обрядові пісні спрямовані до людей з метою їх возвеличення, ідеалізації. У зв'язку з цим у них втілено бажання накликати на дід, усю родину господаря, багатство, щастя, шану, славу не тільки імперативним побажанням, але, як слушно зауважив М. Грушевський, «і малюнком ідеального, перебільшеного багатства, могутності, поваги, світлості сього дому і його членів, на основі віри в чудодійну здібність слова наводити те, що ним представлене» [3, с. 230]. Матеріал календарно-обрядових пісень яскраво підтверджує слова відомого вченого. Особливо перебільшення стосується господаря та його дому, що насамперед зображене в колядках. На подвір'ї в нього росте дерево (явір, яблуня, груша та ін.), яке прирівнюється до дерева життя («*Стоїть яворець тонкий, високий*» [4, с. 19]; «*А в пана, в пана, в пана Івана*

Стояла яблуня посеред двора» [5, с. 76]; «*А у дворі сосонка велика зросла*», «*Що в пана Василька та виросло древо Тонке та високе, на листя широке*» [6, с. 40—106]). Покликаючись на О. Потебню, М. Грушевський підкреслив, що «за цими звичайними деревами стоїть, очевидно, образ дерева ідеального, символічного, райського дерева — дерева життя» [3, с. 299]. Таку гіперболу, на наш погляд, можна вважати символічною (перебільшення ролі дерева, яке росте на подвір'ї та надання йому значення символу).

Будинок, у якому проживає господар з родиною, зображений у світлих тонах — він вважається «веселим» («*Од сьому дому, од веселому*» [7, с. 17]). Самі колядники характеризують себе: «*Ми ни частийкі, ми веселийкі*» [7, с. 18] і «веселять» дід, малюючи в гіперболічних рисах багатства, радості, щастя. Величальник, за спостереженням того ж М. Грушевського, «розширяє рамці гіперболи сміло і вводить в сей двір, що може собі тільки уявити світле, блискуче, веселе». Він не вагається поставити «сей дід, котрий хоче «веселити», в центрі вселенної і привести йому на службу її стихії» [3, с. 234]. Тому за столом у господаря дому можуть перебувати незвичайні гості — сонце, місяць, дощ, водночас і сам Ісус Христос зі святими, як, скажімо, це передано у колядці з Бойківщини: «*Поза столове сидять панове, Межи ними господарове на ймня Андрійко. З правого боку його сьнойко, З лівого боку сам Ісус Христос*» [7, с. 22]. Подібні колядки «приводить у зв'язок домашнє щастя людини з відвіданням богів» [8, с. 110]. Вони простежуються і в інших місцевостях України, зокрема на Слобожанщині:

До тебе буде аж трое гостей, до тебе.

Ой первий же гость та Ісус Христос, до тебе.

А другий же гость пресвятий Петро, до тебе.

А третій же гость та святий Ілля, до тебе

[6, с. 29—30].

У перебільшеній формі зображений і прибуток господаря. Колядки зацентували на незвичайному приплоді худоби, що передається з допомогою гіперболічних епітетів: коники — «золотокопиті», «золотогриві ще й звіздохолі», бички — «злоторіжечки», ягнички — «золотововні, білоголові», «срібнорогі» [9, с. 69—71]. Опікуватися величезним майном, худобою допомагають господареві також незвичайні помічники: баранці «буде пасти святий Нико-

лай», «буде їх стричи святий Василик», «вовницю прясти буде Божая Мати» [7, с. 22]. Святі пораються не лише в оборі, але й у полі:

*Волики гонит святий Василик.
Сівбицю сіє сам Ісус Христос.
Виволочує Божая Мати* [7, с. 22—23].

Урожай у календарно-обрядовій пісенності оспівується теж переважно в гіперболічному плані: «снопойки, як на небі звіздойки», «стогойки, яко горойки» [9, с. 69—71]. Такі гіперболічні порівняння передають незліченну кількість (як не можна поррахувати на небі зорі, так і на ниві снопи) та величину урожаю (великі, як гори). В обжинкових піснях нива сама хвалиться своїм дорідним урожаєм, який суттєво перебільшений: «Хвалилася нива, *Що сто кіп вродила: І ще буде родити, Як будемо в світі жити*» [10, с. 230]. Щоб краще уявити зібраний урожай, увага акцентується на наставлених копах по ниві. Власне вони (копи) зображені гіперболічно: «будемо сосни рубати, копоньки підперати» [11, арк. 22] або «явора купувати, скирти підпирати» [12, с. 469]. Тобто копи такі великі, що треба підпирати їх цілими соснами чи яворами. Інколи в текстах обрядових пісень зустрічаються і перебільшення стогів із вижатим урожаєм пшениці: «*стіжки, як земля вширшки, як земля вширшки, до неба ввишки*» [8, с. 111]. Суть перебільшення зводиться до того, що буде достаток, багатство в домі господаря. Образно це передано в колядці із публікації П. Чубинського: «*Із волосочка — жита мисочка, а з снопочка — три з верхом бочка*» [13, с. 385]. Гіперболізується і величина пирога, який спечуть із зібраного врожаю і дадуть як винагороду величальникам: «*А нам пиріг дати на всю лопату, щоб не вліз ні в сіни, ні в хату*» [9, с. 514]. Обряд обжинок, як відомо, завершувався ритуальною гостиною, яка відіграла важливу роль не лише для почастунку всіх учасників-женців, але й магічно впливала на майбутній урожай:

*А наша господиня домує,
Нам вечероньку готує:
Сім пар черевик стоптала,
Поки вечерю зготувала* [12, с. 473].

Гіперболічне зображення кількості стоптаного взуття господині («сім пар черевик») підсилює важливість приготування вечері, увиразнює велику обжинкову трапезу, яка, за народною традицією, мала

бути багатою на різні страви та напитки, що своєю чергою повинно показати заможність господаря, його достаток та забезпечити добрий майбутній урожай. Яскраве перебільшення, що перегукується з мотивами обжинкових пісень, простежується у різдвяних побажаннях-віншуваннях на Бойківщині, коли господареві бажають прийдешнього врожаю:

*Щоб такі хліба — аж до небеса.
Зерна, пшениці, як пір'я на птици,
Повно кіп, як на небі звізд.*

А для достатку йому віншують, щоб мав також «*гроший в мішку, як в мори піску*» [7, с. 23]. У риндзівках гіперболізується винагорода — «*писаночок сто тридцять шість*», «*кобілка писанок*». Пастуші обрядові пісні понадміру змальовують надої молока, адже воно для селянина є одним з найпоширеніших продуктів харчування. У цей день корова приносить «*молька много*», «*дві гелеточки сира*», «*дві дійниці жентиці*», «*два ящички масла*».

Як бачимо, в календарно-обрядовій поезії щедро гіперболізується щастя й добробут, далекі від дійсності, які переносять людину у сферу омріяного, фантастичного ідеалу, проте у своїй основі все ж таки реалістичні. Їх реалізм простежується у тому, що вони порушують щоденні проблеми життя, виражають хліборобський світогляд, етичні й естетичні уподобання селян, прославляють людину праці з її буденними думками та інтересами, земними бажаннями та мріями, щирими почуттями й емоціями [6, с. 104]. На всіх ступенях розвитку людства прагнення щастя, блиску, могутності потребує задоволення бодай у мріях та сподіваннях. Це те, що зауважив І. Франко [15, с. 422] про вплив колядки на адресата: слухаючи різдвяну пісню, людина хоч на мить уявляє себе такою заможною, світлою і щасливою, що від того заспокоюється, забуває всі клопоти, невдачі, які її оточують. Створюючи такий світ образів і понять за допомогою гіперболи, народна пісня виходить за межі реального світу, змальовує бажане. У центрі величання постає зображення людини як традиційного ідеалу селянської хліборобської родини. Важливим моментом у структурі такого величання є увага до пошанування культу предків і наближення людини до мрії. У колядках та щедрівках змальовується ідеальне сучасне та ще більш ідеальне майбутнє; герої як носії традиції опоетизовуються й стають ідеальними.

Та все ж варто пам'ятати, що тенденція величального образу гіперболічна. Величезною помилкою було б, як наголосив М. Грушевський, шукати тут реально-го малюнку господарської чи домашньої обстановки якоїсь верстви чи соціальної групи. Це ідеальні, умисно перебільшені образи багатства, слави, величі господаря чи дому. Коли сонце, місяць і зорі зводяться на його подвір'я, до його хати і за його стіл; коли на його подвір'ї стоїть дерево життя, а Бог, Христос чи Богородиця господарюють на його полі чи на оборі. Який реалізм взагалі можливий при таких поетичних замислі, при таких розмаху малюнку, в деталях чи хатньої обстановки, чи господарства [3, с. 232]. Водночас учений зауважив, що звернення до цих сил призводить до значення світового («обоження, споріднення або заприязнення з божеством»), до високого соціального становища, до блиску багатства, мудрості, побожності, «удатності, краси» [3, с. 231—232]. Поділяючи міркування українського дослідника, маємо, однак, враховувати особливість обрядових пісень як мистецтва слова, що впливає на емоції реципієнта, викликає в нього почуття піднесення, возвеличення, захоплення, без чого обрядова пісня не мала б сенсу на своє існування. У ній ідеться не стільки про реальність, як про ідеальні уявлення, зображені у величальних піснях, які, за давніми віруваннями, промовлені у відповідний час (на початку року), мали обов'язково здійснитися. Прагнення, намір досягти подібного стану, напорокованого в обрядових піснях, спонукало господаря та його родину працювати, хоч на якийсь момент полегшувало нелегку хліборобську долю.

В обрядових піснях, як зрештою в інших фольклорних жанрах, відбита ментальна сутність людини. Для українців — це заможний господар, працююча господиня, відважний юнак-син, вродлива та розумна дівчина-дочка. Саме в цих образах закріплені коди національного мислення, розкриттю яких сприяє художній засіб, що полягає в перебільшенні характерних властивостей, ознак якогось предмета, явища, дії з метою їх увиразнення, а також вираження емоційно-естетичного ставлення до них.

Ключовими для української усної словесності стало змалювання образу парубка — мужнього, відважного, сильного воїна, який «**набрав військо — аж землі важко**» [5, с. 94]. Тут гіпербола містить ознаку кількості війська, яка підсилює особливості

дії воїна-зверхника, його вміння організувати таке потужне військо. Із неймовірним захопленням прославляється також поведінка парубка-воїна в бою:

*А як ударив з гармат в Цареград-город....
Йа всіх міщанів позалякали,
Во дворах віконця повилітали* [9, с. 196].

*Або в іншому варіанті:
Та як ударив у першу браму,
Всі ся вершеньки понадхилили
І всі ся львівці задивували [...].
Та як ударив йа в другу браму,
Всі ся брамочки порозтворяли,
Всі ся мурочки порозбивали* [9, с. 212].

Силу воїна підкреслює характер його дії, наслідок — від удару всі «**ся брамочки порозтворяли, всі ся мурочки порозбивали**»). Яскрава експресивність притаманна гіперболізованій силі воїна-захисника: «**Скоро на коника впав — Половина вуйська стяв**» [13, с. 271]. Тенденція величального образу нагадує подвиги билинних героїв. Уже в героїчному народному епосі сильна гіперболізація бойових дій богатирів виражає піднесено-емоціональне утвердження їх національного значення. Подібні персонажі в календарно-обрядових піснях наділені героїчними рисами, в яких втілено віру в могутність і непереможність. Військова потуга закріплена в їхній спритності, вправності, змалювана в лицарському дусі, що сприяв розвитку тих людських чеснот, які були закладені нашими предками, і яскраво виявилися в героїчному епосі українців [16, с. 99].

У колядках та щедрівках гіперболізується не лише сила парубка, а й перебільшуються властивості його помічників — коня, який «**море перескочив, копита не вмочив, ані копитечка, ані сіделечка, ні ружа, ні меча, ні тебе панича**»; сила розмаху крил орла («**крильцем змахну — весь двір змету**»), та його погляду («**очицями гляну — весь двур засяє**») [5, с. 103—104]; птаха, який «**військо все пір'ям покриє, і юнака молодого, і коня вороного**» [5, с. 101]. Перебільшення розміру та розмаху крил орла створює символічну картину захисту парубка-воїна з військом та з його родиною на заміну того, що юнак не застрілить птаха. Тобто йдеться про непорушність гармонії у докільлі, в родині.

Ідеальною людиною постає як з погляду фізіології (будова тіла, його краса й гармонія), так і з погляду внутрішньої краси, ладу тіла з душею і духом. Якщо

в обрядових піснях змальовано дівчину, то на перший план проступає краса. Найчастіше гіперболізуються коштовне вбрання:

*Як ся вбрала, пішла до церкви —
По пояс в срібло, в золото по землю [13, с. 475];
Дівка Галечка прибиралася.
На себе клала злато-серебро.
До церкви іде, як пава пливе.
У церкві стоїть, як свіча горить.
Около неї князі, бояри.
Князі, бояри шапки знімали.
Шапки знімали, її питали:
...Чи ти царівна, чи королівна? [6, с. 51].*

Перебільшення як засіб увиразнення застосовується і в тих випадках, коли йдеться про сватання юнки:

*Приїде тебе королевич сватать,
Привезе злата не важеного,
Привезе сукна не міряного,
Привезе грошей не лічених.
Свататиме тебе сам короленко.
Привезе він тобі три подарочки.
Привіз він сукна не міряного,
Привіз він меду не важеного,
Привіз він сребла не щитаного [17, с. 21—22].*

Гіперболізація об'ємності подарунків, призначених для дівчини («злата не важеного, сукна не міряного, грошей не лічених, меду не важеного»), підкреслює насамперед багатство нареченого, водночас у підтексті розуміється, що такого приданого заслуговує гарна дівчина.

У яких би моментах не зображена дівчина в обрядових піснях, вона завжди наділена рисами охайності, вишуканості у вборах, одязі: «В будень ходить в оксамиті, В свято ходить В сріблі, в золоті» [17, с. 28]. У наведеному прикладі перебільшення стосується одягу дівчини і в будень і в святковий час. Таким способом ідеалізується героїня колядки: дівчина завжди ставиться з уважністю до свого зовнішнього вигляду, обирає гарний одяг.

У фольклорі традиційний ідеал людини, як влучно зауважила В. Семененко [18, с. 19—20], має універсальний характер, охоплює різні сфери життєдіяльності. Основна увага зосереджена на духовно-практичному осягненні світу за морально-етичними та естетичними законами й приписами. Надперсональність ідеалу втілюється в конкретні формули родинно- та соціально-побутового життя — своєрідний звід народних законів і порад, дотримання яких

робить кожного щасливим, успішним, реалізованою особистістю.

Поетизація людини відбувалася через світ природи (образи космогонічні, рослин, тварин), яка була ідеальним зразком для наслідування. Осягаючи природу, людина глибше пізнавала й саму себе, порівнювала стани й властивості довкілля із власним побутом, взаєминами між людьми, емоціями, почуттями, вчинками тощо. Картина світу в піснях моделюється таким чином, щоб через природу відобразити життя людини в родині й суспільстві. Давні величальні пісні українців — яскраве свідчення органічного поєднання космічного й земного, природного й людського, сакрального й профанного. Сфера ідеального, що створюється за допомогою гіперболізації, підпорядкована саме здійсненню надій та сподівань. У фольклористичному дискурсі гіпербола здатна слугувати засобом привертання уваги реципієнтів через те, що іноді надає неочікувану характеристику певному явищу, події або людині.

Висновки. Підсумовуючи викладене про тропеїстичну систему в календарно-обрядових піснях, підкреслимо, що вагоме місце в ній посіли означальні та емотивні епітети, які акцентують на портретних характеристиках героїв, їхніх почуттях, діях та вчинках, різних предметних реаліях довкілля. Компаративні засоби через дихотомію суб'єкт-об'єкт змальовують фольклорний образ за подібністю чи відмінністю. А через метафору (іносказання) як інструмент пізнання світу «оживає» все: люди, природа, нива, урожай тощо. Зрештою, багато чого переноситься у сферу ідеального, возвеличеного, перебільшеного, спрямованого на здійснення мрій та сподівань українців.

1. Тимченко В.Д. Гіпербола. *Українська літературна енциклопедія*. Київ: Головна редакція УРЕ ім. М.П.Бажана, 1988. Т. 1. С. 424.
2. Потєбня О. *Естетика і поетика слова*. Збірник. Упоряд., вступ. ст., приміт. І.В. Іванько, А.І. Колодної. Київ: Мистецтво, 1985. С. 136.
3. Грушевський М. *Історія української літератури*: в 6-ти т., 9-ти кн. Київ: Либідь, 1993. Т. 1. 400 с.
4. *Народні пісні з батьківщини Івана Франка*. Збір. та упоряд. В. Сокіл. Львів: Каменяр, 2003. 408 с.
5. *Сборник материалов по малоруському фольклору*. Собр. А.Н. Малинка. Чернигов, 1902. 388 с.
6. *Обрядові пісні Слобожанщини (Сумський регіон)*. Фольклорні записи та упоряд. В.В. Дубравіна. Суми, 2005. 407 с.

7. Фольклорні матеріали з отчого краю. Зібрав В. Сокил та Г. Сокил. Львів, 1998. 614 с.
8. Потебня А.А. О мифическом значении некоторых обрядов и поверий. А.А. Потебня. *Символ и миф в народной культуре. Собрание трудов*. Москва, 2000. С. 110.
9. Колядки та щедрівки. Зимова обрядова поезія трудового року. Упоряд. передм. і приміт. О.І. Дея; нотний матеріал упоряд. А.І. Гуменюк. Київ: Наукова думка, 1965. 804 с.
10. Календарно-обрядові пісні. Упоряд., вступ. ст. та приміт. О.Ю. Чебанюк. Київ: Дніпро, 1987. 392 с.
11. Записи з І польової фольклорної екскурсії Львівського відділу Інституту українського фольклору. 1940 р. Роздольський О.І. *Наукові архівні фонди рукописів та фонозаписів ІМФЕ ім. М. Рильського НАН України*. Ф. 34—3. Од. зб. 36. Арк. 222.
12. *Ігри та пісні: весняно-літня поезія трудового року*. Упоряд., передм. і приміт. О.І. Дея. Київ: Наукова думка, 1963. 681 с.
13. *Труды этнографическо-статистической экспедиции в Западно-Русский край, снаряженной императорским Русским географическим обществом. Юго-Западный отдел. Материалы и исследования, собранные П.П. Чубинским*. Санкт-Петербург, 1872. Т. 3. 486 с.
14. Круть Ю. Величання і побажання в обрядовій поезії слов'ян. *Розвиток і взаємовідношення жанрів слов'янського фольклору*. Київ: Наукова думка, 1973. С. 91—139.
15. Франко І. Передмова до видання «Вибір декламації для руських селян і міщан». Львів: Просвіта, 1902. І. Франко. *Збір. творів: у 50 т*. Київ: Наукова думка, 1982. Т. 33. С. 422.
16. Набок М. *Українські народні думи: особливості національного характеру і типологія героя*. Тернопіль, 2014. 176 с.
17. Гринченко Б.Д. *Этнографические материалы, собранные в Черниговской и соседних с ней губерниях*. Чернигов, 1899. Т. 3. 765 с.
18. Семененко В.П. *Поетичне моделювання прекрасного в українському фольклорі: традиційний ідеал*. Автореф... канд. філол. наук. Київ, 2006. С. 19—20.
- Hrushevskiy, M. (1993). *The History of Ukrainian Literature* (Vol. 1). Kyiv: Lybid' [in Ukrainian].
- Sokil, V. (Ed.). (2003). *Folk songs from I. Franko motherland*. Lviv: Kameniar [in Ukrainian].
- Malynka, A.N. (Ed.). (1902). *Collection of materials on lesser folklore*. Chernyhov [in Russian].
- Dubravyn, V.V. (Ed.). (2005). *Ritual songs of Slobozhanshchyna (Sumy region)*. Sumy: Universal'na knyha [in Ukrainian].
- Sokil, V., & Sokil, H. (Eds.). (1998). *Folk materials from the motherland*. Lviv [in Ukrainian].
- Potebnia, A.A. (2000). About the mythical significance of some rituals and beliefs. In A.A. Potebnia. *Symbol and myth in folk culture*. Moskva [in Russian].
- Dej, O.I. (1965). *Christmas carols and generosity. Winter ritual poetry of the working year*. Kyiv [in Ukrainian].
- Chebanyuk, O.Yu. (Ed.). (1987). *Calendar-ritual songs*. Kyiv: Dnipro [in Ukrainian].
- Records from the First Field Folklore Tour of the Lviv Department of the Institute of Ukrainian Folklore. 1940. Rozdolsky O.I. *Scientific archival funds of manuscripts and phonograms M. Rylsky National Academy of Sciences of Ukraine* [in Ukrainian].
- Dej, O.I. (Ed.). (1963). *Games and songs: spring-summer poetry of the working year*. Kyiv: Scientific thought [in Ukrainian].
- Proceedings of the ethnographic-statistical expedition in the West-Russian region equipped by the Imperial Russian geographical society. Southwest Department. Materials and research, assembl. P.P. Chubinsky. (1872). (Vol. 3). Sankt-Peterburh* [in Russian].
- Krut, Yu. (1973). Worship and wishes in ritual poetry of Slavs. In *The development and interrelation of genres of Slavic folklore* (pp. 91—139). Kyiv: Scientific thought [in Ukrainian].
- Franko, I. (1902). Foreword to the publication «Choice of recitation for Russian peasants and burghers». Lviv: Enlightenment. In I. Franko. *Collection of works: in 50 vol. (Vol. 33)*. Kyiv: Scientific Thought, 1982 [in Ukrainian].
- Nabok, M. (2014). *Ukrainian folk thoughts: features of national character and typology of the hero*. Ternopil [in Ukrainian].
- Hrynchenko, B.D. (1899). *Ethnographic materials collected in Chernihiv and neighboring provinces* (Vol. 3). Chernigov [in Ukrainian].
- Semenenko, V.P. (2006). *It is poetic to model the beautiful in Ukrainian folklore: a traditional idea*. Abstract ... cand. fil. [in Ukrainian].

REFERENCES

- Timchenko, V.D. (1988). Hyperbole. *Ukrainian literary encyclopedia* (Vol. 1, p. 424). Kyiv [in Ukrainian].
- Potebnia, O. (1985). *Slovenian aesthetics and poetics*. Kyiv: Mystetstvo [in Ukrainian].